

jedan arhiv to je relativno kratak period života i djelatnosti, ali ima veoma veliko značenje jer je to vrijeme udaranja temelja za budući kompleksni arhiv.

Čestitam autoru, sveučilišnom profesoru i izvanrednom članu JAZU doktoru Josipu Adamčeku, zatim izdavačima, na ovome izvanredno uspjelom izdanju, u čijem je objavljivanju ne malu ulogu imao i naš slavjenik — Historijski arhiv u Sisku.

Nama je naročito stalo do što pravilnijega interpretiranja povijesnih činjenica i povijesne građe te bržeg razvitka svih pa tako i našega arhiva — kao mjesta čuvanja, sređivanja, obrade, izdavanja i prezentiranja izvora za historiju ove stare i osobito buntovne regije, te — naročito — njezina revolucionarnoga radničkog pokreta, što je značajno za historiju cijele Hrvatske, odnosno Jugoslavije, i stare i suvremene. Svojim prvim partizanskim odredom u Jugoslaviji ova regija bila je praktički stjegonoša naše NOB-e, toga temeljnog kamena naše socijalističke revolucije koja još uvijek teče.

Živimo u vrijeme kad novim krupnim koracima moramo krenuti dalje, kad nije prilika za dugotrajno svečarenje, već za novi stvaralački rad. Stoga mi arhivisti SR Hrvatske, kao i oni u drugim našim socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama, moramo izići iz svoga tradicionalnog djelovanja, odnosno klasičnoga arhivskog mira i zatišja, moramo široko, otvoreno i demokratski stupiti u javnost, ne samo traženjem potrebnih financijskih sredstava za redovnu i drugu aktivnost, nego i svim svojim svestranim akcijama djelovati da se u SR Hrvatskoj provede naš Zakon o arhivskoj građi i arhivima, i to u svim njegovim aspektima.

Javna kritika vlastitog rada i iznošenje u javnost svih ljudi i institucija koje ne poštuju Zakon, naročito onih koji privatiziraju ili čak i uništavaju arhivsku građu, treba da postane pravilo našega ponašanja.

Arhiv više nije azil i periferija društvenog zbivanja, nego bitan dio naše fronte na naučnom i ideološkom političkom planu.

Zato i vi, slaveći svoj srebrni jubilej i izlazak ovoga važnog izdanja, preuzimate na sebe veliku odgovornost da, preispitujući prijedeni put, krenete u dalje akcije čiji će rezultati biti jedino mjerilo vaše vrijednosti.

Na tome putu želim vam mnogo uspjeha i zaista veoma žalim što zbog nesretnog slučaja ne mogu prisustvovati vašoj svečanosti i osobno vam čestitati. Želim vam sve najbolje«. (FRANJO BILJAN).

40-GODIŠNJICA RADA HISTORIJSKOG ARHIVA U OSIJEKU. Dana 17. studenoga 1987. godine navršilo se četrdeset godina od osnutka i neprekinutog djelovanja Historijskog arhiva u Osijeku. U proteklih četrdeset godina Arhiv je radio na prikupljanju, stručnoj obradi i prezentaciji arhivskog kulturnog blaga s područja svoje nadležnosti.

Počeo je kao ispostava-spremište Državnog arhiva u Zagrebu — za područje Osijeka i okolice. Ubrzo je, zahvaljujući dr. Kamilu Firingeru osnivaču i dugogodišnjem radniku ovog Arhiva, svoju djelatnost proširio na područje većeg dijela Slavonije i Baranje. Spašavajući arhivsku građu istovremeno je radio na osiguranju preduvjeta za samostalno i stručno djelovanje te na svom organizacionom ustrojstvu.

Danas je to arhivska ustanova općeg tipa. Područje stvarne i teritorijalne nadležnosti Arhiva je teritorij koji pokrivaju dvanaest slavonsko-ba-

ranjskih općina (Beli Manastir, Donji Miholjac, Đakovo, Našice, Osijek, Slavenska Orahovica, Podravska Slatina, Vinkovci, Virivitica, Valpovo, Vukovar i Županja).

Arhiv ima vlastitu zgradu, adekvatno opremljenu, i u svojim depoima čuva oko 4500 d/m arhivske građe. Po bogatstvu sakupljene i obrađene arhivske građe Historijski arhiv u Osijeku predstavlja neiscrпно vreo znanstvenih informacija za najrazličitije područje istraživanja slavonsko-baranjske prošlosti. Pisana svjedočanstva ljudskog stvaralaštva u kojima je zabilježeno bilo čovjeka graditelja i vremena u kojem je živio i radio sežu od 17. stoljeća do danas.

U sastavu Arhiva djeluje i stručna — arhivska biblioteka koja broji 10 000 knjiga i časopisa. Do željenih podataka i dokumenata iz bogatog fundusa arhivske građe dolazi se preko obavještajnih pomagala — inventara i vodiča — koji se nalaze u čitaonici i dostupni su istraživačima i drugim korisnicima arhivske građe.

Ukupan broj radnika u Arhivu je šesnaest (16). Oni nisu u mogućnosti u potpunosti izvršavati narasle zahtjeve što ih društvo, znanost i zakon nameću arhivskoj ustanovi.

Od svoga osnutka Arhiv je »grabio« krupnim koracima i afirmirao se kao ugledna i priznata arhivska ustanova. U posljednje vrijeme osjeća se određeni zamor i stagnacija u razvitku arhivske službe u SR Hrvatskaj pa i Historijskog arhiva u Osijeku. To se ogleda u pomanjkanju prostora (radnog i spremišnog) i opreme, a posebno u nedostatku stručnih arhivskih radnika.

Ako želimo razvijati arhivsku službu, ako želimo sačuvati arhivsku kulturnu baštinu, a siguran sam da to želimo, tada već danas moramo rješavati probleme arhivske službe. Ne zaboravimo nikada da se arhivski dokument može sačuvati samo onda ako ga imamo. Izgubimo li ga, gotovo je — zamjene nema.

Godina 1987. protekla je u znaku obilježavanja četrdesete obljetnice arhiva. Njegovi radnici postavili su sebi cilj da posve određenim programima radno i trajno obilježe tu objctnicu. Željeli smo dosegnuti dva cilja: a) oživjeti i iznova pokrenuti izdavačku djelatnost arhiva i b) kulturnu, znanstvenu i najširu društvenu javnost informirati o arhivu i arhivskom kulturnom blagu — učiniti da arhiv bude što prisutniji u svojoj sredini. Radi toga smo postavili zadatak:

1. Prirediti i objaviti knjigu Zapisnici općine Osijek — Tvrđa 1745. do 1770. godine.

2. Pripremiti i objaviti Vodič Historijskog arhiva u Osijeku.

3. Organizirati savjetovanje u Osijeku na temu: arhivska građa kao izvor za proučavanje prošlosti Slavonije i Baranje. Željeli smo prikupiti sve dostupne informacije o ukupnoj arhivskoj građi nastaloj na području Slavonije i Baranje, kao i o onoj koja svojim sadržajem govori o prošlosti slavonsko-baranjske regije. Odmah ističemo da ovaj programski zadatak nismo uspjeli realizirati iz razloga nedostatka financijskih sredstava.

Radi koordinacije ukupnog rada na realizaciji postavljenih zadataka imenovali smo Organizacijski odbor. Željeli smo da najširu društvenu zajednicu uključimo u program oko obilježavanja 40-te godine Arhiva i da ukupnu arhivsku problematiku »nametnemo« javnosti.

U Organizacijskom odboru bili su: prof. dr. Stanislav Marijanović (Sveučilište u Osijeku), prof. Frano Dragun (Zajednica općina Osijek), mr. Ilija Lavrnić (općina Osijek), dr. Stjepan Sršan i mr. Ante Vukadin (Historijski arhiv u Osijeku). Odbor je radio plenarno i obavio je značajan posao oko organizacije završnih manifestacija obilježavanja 40-te god. arhiva.

Sa zadovoljstvom konstatiramo da smo uspjeli ostvariti oba postavljena cilja: objavili smo knjigu zapisnika i Vodič Arhiva i na taj način obnovili izdavačku djelatnost te stvorili priliku da distribucijom vlastitih izdanja — posebno vodiča — informiramo kulturnu i znanstvenu javnost, domaću i svjetsku, o bogatstvu arhivske kulturne baštine stvorene na tlu Slavonije i Baranje. Sredstva za pokriće troškova objavljivanja obiju knjiga osigurali su većim dijelom sami radnici arhiva, a manjim dijelom participirala je šira društvena zajednica.

17. prosinca 1987. organizirali smo svečani skup na koji smo pozvali predstavnike društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija Slavonije i Baranje; Sveučilište u Osijeku i njegove članice (Arhiv je članica Sveučilišta); predstavnike arhivskih ustanova u SR Hrvatskoj, Somboru, Subotici i Beogradu. Na skupu su bili i dugogodišnji suradnici i prijatelji Arhiva — radnici Županijskog arhiva iz Pečuha (NR Mađarska); predstavnici kulturnih ustanova Slavonije i Baranje te predstavnici krupnijih radnih organizacija — registratura s područja nadležnosti ovog Arhiva i istaknuti kulturni i znanstveni radnici slavonsko-baranjske regije i svi ostali kojima je na srcu arhivska građa, baština i rad Arhiva u Osijeku.

Svečani skup upriličen je u svečanoj dvorani na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Tok svečanog skupa podijeljen je na dva dijela: u prvom dijelu bilo je otvorenje skupa, pozdrav učesnicima, pozdravni govori i čestitke Arhivu. Čestitke i pozdravne govore uputili su: mr. Ilija Lavrnić, predsjednik Općinskog komiteta za prosvjetu i kulturu općine Osijek u ime općine Osijek — domicilne općine Arhiva; prof. Frano Dragun, predsjednik Savjeta za društvene djelatnosti Zajednice općina Osijek u ime Zajednice općina Osijek; prof. Petar Strčić, direktor Arhiva Hrvatske i zamjenik predsjednika Arhivskog savjeta Hrvatske u ime Arhiva Hrvatske i u ime Arhivskog savjeta Hrvatske, (Franjo Biljan, predsjednik Arhivskog savjeta odsutan je radi bolesti); prof. dr. Julije Martinčić, profesor Sveučilišta u Osijeku (tom prigodom arhivu je uručio zlatnu plaketu Sveučilišta u Osijeku); prof. dr. Laszlo Szita, direktor Županijskog arhiva u Pečuhu (NR Mađarska).

U nemogućnosti da osobno prisustvuju pozdravnim telegramom čestitali su: Savez društava arhivskih radnika Hrvatske; Istorijski arhiv u Subotici; HA — Sisak; HA — Split; HA — Senta HA — Varaždin; HA — Rijeka; Arhiv Jugoslavije; Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture — Osijek; Gradska i sveučilišna biblioteka Osijek; Biskupski ordinarijat Đakovo; Muzej Belišće i mr. Jakov Jelinčić iz Pazina.

Na kraju prvog dijela svečanosti referat o osnutku i djelovanju Arhiva tijekom 40 godina podnio je njegov direktor mr. Ante Vukadin.

Drugi dio svečanosti imao je svečano-radno obilježje. Javnosti su predstavljene dvije knjige u izdanju Arhiva. O knjizi: Zapisnici općine Osijek — Tvrđa od 1745. do 1770. godine govorio je prof. Ive Mažuran koji je i recenzent ove publikacije. Znalčki i nadahnuto govorio je prof. Mažuran o postturskom vremenu u Osijeku i Slavoniji. Ukazao je pri tome i na vrijednost i značenje tiskane knjige. Knjiga zapisnika nezaobilazan je izvor

podataka za svakoga istraživača osječke i slavonske prošlosti polovinom 18. stoljeća.

Knjigu Vodič Historijskog arhiva u Osijeku predstavio je recezent prof. dr. Stanislav Marijanović, redovni prof. na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Prof. Marijanović ukazao je na izuzetno značenje i vrijednost Vodiča. Dugo je znanstvena i kulturna javnost čekala da na svoj istraživački stol dobije ovakav pregledan vodič kroz arhivsku građu Arhiva. Vodič je konceptijski tako koncipiran da daje osnovne podatke o arhivskoj građi i da istraživača-korisnika dovede u Arhiv do arhivskog dokumenta. (Radi stručnog, znanstvenog i metodološkog pristupa u predstavljanju ove knjige poduži govor prof. Marijanovića vrijedilo bi u cijelosti tiskati u »Arhivskom vjesniku«).

Na samom kraju svečanog skupa nastupio je Djevojački zbor Centra za glazbeno i plesno obrazovanje »Franjo Kuhač« u Osijeku. Zajedničko druženje nastavljeno je uz skromni stojeći koktel za sve uzvanike. Generalni pokrovitelj obilježavanja 40-te obljetnica arhiva je Industrijsko-poljoprivredni kombinat — Osijek, s kojim ovaj arhiv ima dobru suradnju. I ovom prilikom izričemo njima svoju hvalu.

Povodom 40-te godine Arhiva njegovi radnici postavili su i prigodnu izložbu: SVJEDOČANSTVA PROŠLOSTI. Na osam izložbenih panoa izloženi su najznačajniji dokumenti iz arhivskog fundusa Arhiva.

Istoga dana kada se održavao svečani skup održana je u prostorijama Zajednice općina Osijek i tematska konferencija posvećena Arhivu i njegovoj problematici. Na raspravu su pozvani predstavnici svih izvršnih vijeća općina koje Arhiv pokriva svojom djelatnošću; predstavnici Zajednice općina Osijek; predstavnici Sveučilišta u Osijeku; Predstavnik Arhivskog savjeta Hrvatske; direktor Arhiva Hrvatske; predsjednika Saveza društava arhivskih radnika Hrvatske; predstavnik RSIZ-e kulture Hrvatske i predstavnici DPO na nivou Zajednice općina Osijek.

Arhiv je za ovu raspravu pripremio INFORMACIJU o stanju i problemima Historijskog arhiva u Osijeku. Informacija je poslužila kao podloga za raspravu. Na konferenciji je sagledana, a potom se raspravljalo o ukupnoj problematici ovog Arhiva. Sudionici su se složili da je u dogovoru s domicilnom općinom — Osijek i svim drugim općinama potrebno hitno riješiti problem nedostatka spremišnog i radnog prostora arhiva. Istaknuto je da je to relativno jednostavno riješiti. U neposrednoj blizini sadašnje zgrade arhiva postoji »slobodan« objekat koji bi, nakon temeljitih zahvata, bio pogodan za potrebe Arhiva. Obnova objekta mora biti zajednička briga svih općina na području kojih djeluje ovaj Arhiv, kao i šire društvene zajednice. Također je dogovoreno da putem samoupravnog sporazuma svaka DPZ sudjeluje u osiguranju sredstava za pokriće materijalnih troškova, nabavku opreme i investicionog održavanja postojeće zgrade Arhiva.

Ne treba od ove konferencije očekivati spektakularne rezultate, ali je njena vrijednost u tome što se arhivska problematika iznosi u javnost i što ona postaje opće društvena briga.

Tokom cijele godine, a posebno posljednji mjesec dana, putem sredstava javnog priopćavanja nastojali smo animirati javnost o ulozi i značenju arhivske službe, o uspjesima pa i problemima ovoga Arhiva. U više prilika pisali smo u »Glasu Slavonije«, »Vjesniku«, »Večernjem listu« i lokalnim, pa čak i tvorničkim listovima, o arhivskoj problematici.

Novinari i fotoreporteri prošetali su spremištima Arhiva i o tome upoznali javnost. Ovom prilikom svima njima hvala. Posebno zahvaljujemo RTV — Zagreb, Radio Osijek i TV — studio Osijek, što su živom slikom i riječju pokazivali javnosti dio arhivske djelatnosti i što su pomno pratili sve ono što se događalo u arhivskoj struci na ovom području u posljednje vrijeme. Oni su nas pratili u svim pripremama i u toku obilježavanja 40-te godišnjice Arhiva sve do svečanog skupa kao završnog čina te proslave. (ANTE VUKADIN)

ZNANSTVENI SKUP I GODIŠNJA SKUPŠTINA SAVEZA DRUŠTAVA ARHIVSKIH RADNIKA HRVATSKE (1988) NA BRIONIMA, Od 19. do 21. listopada prošle godine održano je na Brionima savjetovanje »Povijest institucija i arhivistika, s posebnim osvrtom na razvoj upravnih sistema u Hrvatskoj od 1918. do 1943/45.« Savjetovanje su organizirali Savez društava arhivskih radnika Hrvatske (SDARH-e), Društvo arhivskih radnika zajednice općina Rijeka te Historijski arhiv u Pazinu pod pokroviteljstvom Skupštine zajednice općina Rijeka. Savjetovanje nije slučajno održano na Brionima. Ove godine slavi se 45. obljetnica odluka Okružnog NOO-a za Istru, ZAVNOH-a, AVNOJ-a o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i dijela dalmatinskih otoka s Hrvatskom u novoj Jugoslaviji te 30. godišnjica utemeljenja Istarskog arhiva. Stoga su teme prvog dana savjetovanja bile posvećene ovim obljetnicama.

Nakon otvaranja skupa i pozdravnih riječi predsjednika Izvršnog odbora Zajednice općina Rijeka Maria Dagostina, govorio je Petar Strčić o razvoju arhivske službe na području Istre, Rijeke i Zadra. Slijedili su referati posvećeni obljetnici sjedinjenja Istre i matice zemlje. Ljubo Drndić obnovio je sjećanja na pazinsku odluku od 13. rujna 1943, a akademik Hodimir Sirotković razložio je državnopravno značenje odluka NOO-a za Istru, ZAVNOH-a i AVNOJ-a o sjedinjenju Istre s Hrvatskom u novoj Jugoslaviji. Slobodana Nešovića zanimao je međunarodni značaj priključenja Istre i Slovenskog primorja novoj Jugoslaviji, a Nada Jaman je na osnovu načela etničke granice pokazala etničku ravnotežu u razgraničenju Jugoslavije s Italijom (1945—1947—1954). Prikaz organizacije NOO-a u Hrvatskoj od 1941. do 1943. dao je Đuro Zatezalo, dok je o organizaciji NOO-a u Istri od 1943. do 1945. i to o stvarnoj i teritorijalnoj nadležnosti, govorio Dražen Vlahov. Prvi dan savjetovanja završio je referatom Giovanni Radossia »Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume«, tj. Talijanska unija za Istru i Rijeku. Pored radnog dijela savjetovanja otvorena je prvi dan i prigodna izložba arhivskih publikacija u Hrvatskoj.

Drugog dana savjetovanja izložena su još dva referata s temom od prethodnog dana. Anton Giron govorio je o organizaciji NOO-a na riječkom području, a Šime Pavić o organizaciji NOO-a na području Zadra. Nakon toga je Josip Kolanović razmatrao odnos povijesti institucija i arhivistike, a Josipa Paver povijesti institucija i vrednovanja arhivske građe. Slavica Pleše je upoznala sudionike s problemom sačuvanosti građe institucija u Hrvatskoj od 1918. do 1945, dok je akademik Hodimir Sirotković dao pregled pravosudnih struktura u Hrvatskoj od 1918. do 1945. O privrednim komorama u razdoblju od 1918. do 1941. na teritoriju današnje SR Hrvatske govorila je Dubravka Čengić. Posljednji referent drugog dana bio je